

Uke**brevet**

Mandagmorgen

Nr. 40 | 8. desember 2008

Norge har Skandinavias beste velferdssamfunn

Norge på topp – Danmark på velferdsbunnen

Vi betaler gjerne mer skatt til helse og utdanning

82 prosent av norske toppledere sier nei til økt bistand

ET KLART FLERTALL i de skandinaviske landene mener at Norge har det beste velferdssamfunnet i verden. Det viser en fersk meningsmåling som Mandag Morgen har gjennomført i Danmark, Norge og Sverige. Nordmenn er mest fornøyd med velferdstilbudet i sitt land, mens svenskene er minst fornøyd. Bare 29 prosent av svenskene mener deres velferdssamfunn er best. Undersøkelsen viser at skandinaver er glad i sine velferdsmodeller, og at vi er villige til å betale mer skatt for å bedre helsevesenet, skolene og eldreomsorgen. Klima, offentlig transport og sosiale tjenester, derimot, ønsker vi ikke å betale mer for. Kritikere hevder at mer penger ikke automatisk fører til at man opprettholder eller øker kvaliteten, og at velferdssamfunnet består av mer enn bare offentlig sektor. Ekspertene mener at folk er mer villige til å betale mer i skatt for ytelser som de kan få bruk for selv.

side 6

Grønn kjempevekst i Kina – uten Norge

I LØPET AV noen år vil det kinesiske markedet for miljøteknologi vokse til svimlende 13.500 milliarder kroner, ifølge ny rapport. Men få norske miljøbedrifter har posisjonert seg, og lokomotivene innen fornybar energi glimrer med sitt fravær. WWF frykter at Norge skal gå glipp av en gylden mulighet til å utvikle morgendagens store, grønne bedrifter. «Jens Stoltenberg har snakket varmt og godt for grønn næringsutvikling i samarbeid med Kina, men i praksis er norsk satsing så langt puslete og uten ambisjoner,» mener seniorrådgiver Rasmus Reinvang.

side 10

Mot økonomisk Europa-union

EU-KOMMISSJONENS REDNINGSPAKKE er en plan for hvordan medlemslandene i fellesskap skal bringe Europa ut av den økonomiske resesjonen. Planen er et langt skritt mot en endelig økonomisk union. Heretter skal nasjonale handlingsplaner godkjennes av Kommissjonen. Sammen skal de 27 medlemmene pumpe 170 milliarder euro inn i økonomien i løpet av neste år. De fattigste EU-landene har lite å bidra med, så hovedtyngden av byrdene vil havne hos de rike medlemslandene. Redningspakken retter seg mot skatter og avgifter; nasjonenes hjerteblod.

side 14

Fattigdom kan skape kjempemarked

NYE, HELSEMESSIGE FAREMOMENTER ved økte matvarepriser og klimaendringer vil særlig ramme u-land. For hvert prosentpoeng den globale veksten reduseres, skyves 20 millioner mennesker tilbake i fattigdom, noe som kan danne grobunn for terror. De fattige har ikke de instrumenter som skal til for å løfte seg selv eller sine barn ut av fattigdommen. Men med ny fattigdomsforståelse kan bunnen av den økonomiske pyramiden bli verdens største marked.

side 16

Global bærekraft er in

DET KAN SNART VÆRE slutt på at store multinasjonale bedrifter opererer med ulike programmer for samfunnsansvar og bærekraft. En fersk undersøkelse viser at stadig flere vil innføre én felles miljø-, etikk- og samfunnsansvarsstrategi overalt i verden hvor de har virksomhet. Når strategiene utformes, er det først og fremst kundene det lyttes til. Ansatte og eiere har også stor innflytelse på dette arbeidet, mens frivillige organisasjoner har minimalt med påvirkningskraft.

side 20

Kina

Grønn drage letter

■ Norske bedrifter er ikke med på tidenes teknologisatsing

Kina skal investere svimlende 13.500 milliarder kroner i fornybar energi og miljøteknologi frem til 2020, tilsvarende rundt 1.100 milliarder kroner årlig, ifølge ny rapport. Men få norske bedrifter har posisjonert seg i Kina, og de norske lokomotivene innen fornybar energi glimrer med sitt fravær.

Miljøorganisasjonen WWF mener Norge holder på å gå glipp av en gylden mulighet til å utvikle morgendagens store, grønne bedrifter.

«Det er i miljøteknologi den virkelige fremtiden ligger, mer enn i å rense utslipp fra kull- og oljefyring. Og markedet finnes allerede, i Kina. Men skal norske bedrifter komme inn der, må regjeringen satse stort. I disse nedgangstider vil det også være en glimrende måte å skape fremtidsrettede arbeidsplasser i Norge på, og langt bedre enn å oppfordre folk til å øke det private overforbruket ytterligere,» sier generalsekretær **Rasmus Hansson** i WWF Norge.

I samarbeid med Innovasjon Norges Beijing-kontor har WWF kartlagt det kinesiske markedet for miljøteknologi og norske miljøbedrifter i Kina. Tittelen på rapporten er et spørsmål: «Prepared to ride the green dragon?» Svaret på spørsmålet er et klart nei for Norges del. WWF konkluderer med at verken regjeringen eller norske bedrifter er godt nok forberedt på en grønn himmelfart over den kinesiske mur, selv om regjeringen så sent som i fjor lanserte en egen Kina-strategi med fokus nettopp på økt miljø- og næringslivssamarbeid (se også Mandag Morgen nr. 7/2007).

Bare rundt 40 små og mellomstore norske bedrifter har hittil gått inn i det kinesiske miljøteknologimarkedet. Flesteparten forteller at det kinesiske markedet er av lav eller middels viktighet for dem. De store norske lokomotivene innen fornybar energi, som StatoilHydro, REC og Statkraft, glimrer med sitt fravær.

«Kina er en voksende grønn gigant som vil forandre verden og gjøre nye miljøløsninger konkurransedyktige. Og Norge, med høye miljøstandarder og en sterk energisektor, burde ha de beste forut-

setninger for å bidra til utviklingen. Aktuelle norske selskaper kan vokse med det ekspansive kinesiske markedet og posisjonere seg for fremtidens grønne økonomi. Morgendagens giganter på ren energi og miljøteknologi vil med stor sannsynlighet utvikles i Kina. **Jens Stoltenberg** har snakket varmt og godt for grønn næringsutvikling i samarbeid med Kina, men i praksis er norsk satsing så langt puslete og uten ambisjoner,» sier **Rasmus Reinvang**, seniorrådgiver i WWF Kina.

WWF anbefaler blant annet følgende program for å få Norge rideklar:

- **Spleiseshjelp:** Myndighetene må hjelpe til med å koble norske og kinesiske bedrifter. Kina har et enormt marked som tørster etter miljøteknologi. Norske bedrifter har teknologien og kompetansen, men mange er så små at de har problemer med å komme seg ut.
- **Bedre støtteordninger for miljøbedrifter:** Norge gir bistandsmidler til Kina, men gir i motsetning til andre OECD-land ikke øremerket støtte til å utvikle handelssamarbeidet. Norske bedrifter er også avskåret fra de ulike EU-programmene.
- **Havmøller:** Regjeringen bør ta initiativ til et stort, ambisiøst privat/offentlig prosjekt på miljøområdet, som kan være et brohode for norsk engasjement og dra med seg norske selskaper. Kineserne er ikke interessert i norske løsninger innen karbonlagring, og da peker vindkraft til havs seg ut som et aktuelt satsingsfelt.
- **Oljefondet:** Retningslinjene for Oljefondet må revideres slik at det ikke lenger investerer bredt i en ikke-bærekraftig samfunnsutvikling i Kina, men i ledende bærekraftige selskaper i hver sektor. I tillegg må det opprettes egne underfond for investeringer i miljøteknologi.

Stort potensial

Kina har massive miljøutfordringer. En økende befolkning og raskt voksende økonomi vil stille landet overfor enda større utfordringer de nærmeste

tiårene. Stikkord er avskoging, ørkenspredning, knappe vannressurser, forurenset ferskvann og ekstrem luftforurensing i mange storbyer. Og ikke minst klimautslipp. Tallene og anslagene er mange, men ekspertene både i og utenfor Kina er enige om én ting: Radikal nytenkning og innovasjon må til på miljøområdet om Kina skal kunne fortsette den sterke veksten i økonomien de neste tiårene.

Mange mener Kina ikke bidrar nok i internasjonale klimaforhandlinger. Men samtidig har kinesiske myndigheter satt en rekke ambisiøse, offisielle miljømål. For eksempel skal energiintensiteten i industriproduksjonen reduseres med 20 prosent i perioden 2005 til 2010. Utslippene fra de største forurenserne skal ned 10 prosent. Bruken av fornybar energi skal opp fra åtte til 15 prosent av energiforbruket innen 2015. Kort sagt: Kina har som mål å bli et lavkarbonsamfunn.

Dette innebærer at kineserne skal investere enorme beløp i miljøteknologi. Fremover vil det bli tunge investeringer i sektorer som forurensningskontroll, vannkraft og vind- og solenergi. Og markedene på området utvikler seg raskt (se figur 2). Veksten i vindkraftsektoren har vært på 50 prosent årlig de siste 10 årene. Fortsatt er potensialet enormt. Bare rundt en prosent av det utnyttbare potensialet er utbygd. I tillegg kommer store havvindressurser, hvor kineserne nå er i startgropa.

I alt anslår WWF og Innovasjon Norge at kineserne skal investere mellom 10.500 milliarder og 13.500 milliarder kroner i miljøteknologi i årene frem til 2020 (se figur 1). Det tilsvarer årlige investeringer på cirka 1.000 milliarder kroner. Anslagene er basert på en rekke, åpent tilgjengelige offentlige kilder og konsulentrapporter. WWF vedgår at det antagelig er for lavt. Nye behov og krav i årene fremover vil antagelig føre til at det må investeres enda mer. I tillegg kan grønn teknologi bli en eksportvare for Kina, og da øker potensialet ytterligere.

Store vyer

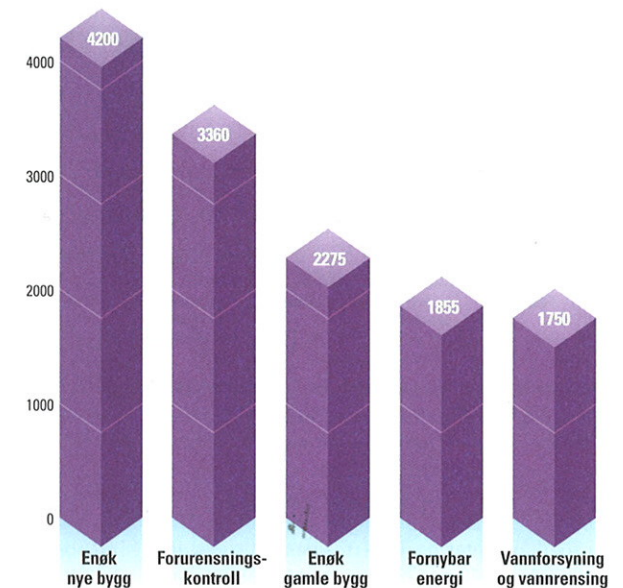
Statsminister Jens Stoltenberg hadde store visjoner for norsk-kinesisk samarbeid da han besøkte landet våren 2007. Han tok til orde for at Norge og Kina sammen måtte gripe enhver teknologisk og forretningsmessig mulighet som kan bedre forurensingssituasjonen. «I dag står vi på terskelen til en ny, grønn økonomi,» erklærte han. Noen måneder senere lanserte regjeringen en egen Kina-strategi, hvor det legges opp til en ambisiøs satsing på økt økonomisk samarbeid. Blant annet skal det jobbes for best mulig rammevilkår og forutsigbarhet for norske bedrifter i Kina.

Ett år senere har lite skjedd, ifølge WWF. «Vi har

Her skal det investeres

Figur 1

Anslag for investeringer i miljøteknologi i Kina innenfor ulike sektorer 2008 – 2020. I milliarder kroner

Enøk blir et stort satsingsområde i Kina fremover. Summen av de ulike søylene blir omlag 13.500 milliarder kroner, men det kan forekomme et visst overlapp i tallmaterialet. Et konservativt estimat er derfor mellom 10.500 og 13.500. I tillegg vil det komme en rekke investeringer i takt med at nye krav innføres.

Kilde: WWF

overhodet ikke sett noe som lever opp til de store perspektivene som Stoltenberg lanserte for Kina-samarbeidet. Norge gir noe mer bistand til Kina, men det er ikke kommet opp noen nye instrumenter for å fremme næringslivssamarbeid, slik andre land har. Det mangler også et drivende, ambisiøst prosjekt, siden kineserne ikke er interessert i karbonfangstsamarbeid med Norge,» sier Rasmus Reinvang.

«Jens Stoltenberg har snakket varmt og godt for grønn næringsutvikling i samarbeid med Kina, men i praksis er norsk satsing så langt puslete og ambisjonsløs».

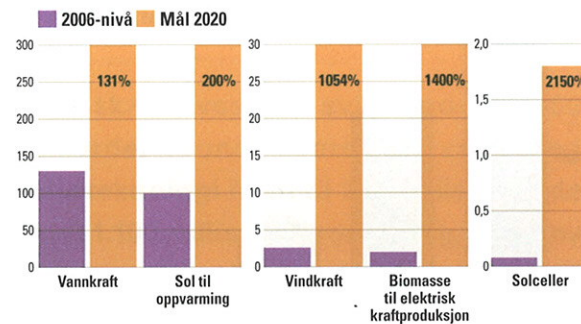
Rasmus Reinvang, seniorrådgiver WWF Kina

Han forstår at norske bedrifter nøler med å kaste seg over Kina. I WWFs Kina-rapport inngår en spørreundersøkelse blant de norske energibedriftene i Kina, og de gir klart uttrykk for at de synes det er vanskelig å komme seg inn på det kinesiske markedet. Norske bedrifter opplever faktisk inngangsbarrierene som høyere enn det bedrifter fra andre europeiske land opplever.

Fornybar vekst

Figur 2

Så mye skal fornybar energi vokse i Kina frem til 2020. Prosentvis vekst fra produksjonskapasiteten i 2006 til målene som er satt for 2020.

Solceller skal vokse mest, men fra et lavest utgangspunkt. Vannkraft er desidert størst, fulgt av biomasse og vindkraft. Tallene på de vertikale aksene viser forventet energikapasitet i 2020 målt i GW (milliarder watt – 1 GW tilsvarer 1.000 små eller 200 store vindmøller) og (for sol til oppvarming, altså direkte oppvarming av vann) millioner kvadratmeter. Målet for vindkraft i 2020 forventes oppjustert, siden det ligger an til å bli oppnådd allerede i 2012 pga en eksplosiv vekst i sektoren.

Kilde: WWF

Det viktigste hinderet er at de mener kinesiske myndigheter favoriserer sine egne. Deretter peker de på myndighetsstrukturen. Turnover i lokalforvaltningen er stor, og overlappingen er liten når offentlig ansatte bytter jobb. Det skaper liten kontinuitet og store forsinkelser. Kinesiske lover og regler trekkes også frem som en barriere. Det hevdes at det er mange gråsoner og at usikkerhet rundt håndhevingen av regelverket er stor. Dette skaper uforutsigbarhet.

«Det er i miljøteknologi den virkelige fremtiden ligger, mer enn i å rense utslipp fra kull- og oljefyring. Og markedet finnes allerede, i Kina.»

Rasmus Hansson, generalsekretær WWF Norge

«Kina er langt unna, og fremmed. Det er en barriere i seg selv,» sier Reinvang. «Man må være litt eventyrlysten og kunne se litt utover sin vante sfære for å starte opp her. Det er et ganske umodent marked, med alle de utfordringer det innebærer, som uklare eierforhold og hvilke lover som eksisterer kun på papiret og hvilke som blir etterlevd. Å være tidlig ute er vanskelig, og innebærer risiko, men det er nettopp derfor gevinsten kan bli så stor hvis man planlegger godt og er villig til å investere over tid. Tenker man 20 år frem i tid, så er spørsmålet om norske miljø- og energiselskaper med internasjonale ambisjoner har råd til å la være.»

Reinvang synes det er pussig at det nesten bare

er små og mellomstore bedrifter fra Norge som engasjerer seg i Kina. «Det er de som i utgangspunktet har færrest ressurser, men de er åpenbart også de mest kreative og dynamiske. De store selskapene har så langt ikke interessert seg for Kina.»

Havmøller som flaggskip

Norske myndigheter har i mange sammenhenger snakket varmt om norsk kompetanse på karbonfangst og -lagring, og samtlige norske delegasjoner til Kina de siste årene har prøvd å få kineserne interessert. WWF mener Norge snart må skjønne at de ikke kommer noen vei på dette sporet. «Kina har allerede fem testprosjekter på gang sammen med andre land. De er ikke interessert i det norske initiativet,» sier Rasmus Reinvang.

WWF foreslår derfor at Norge dropper karbonfangstinvesteringen og i stedet finner et annet stort satsingsområde hvor Norge kan bidra og være i tet. Organisasjonen har landet på at vindkraft til havs kan være et slikt samarbeidsflaggskip.

«I løpet av kort tid vil Kina bli det største markedet for vindkraft i verden. De har nettopp begynt å utvikle sin første offshore vindpark utenfor Shanghai. Interessen er svært stor for samarbeid med Vesten. Norge har et betydelig konkurransefortrinn for utvikling og bygging av vindkraft på dypt vann gjennom 30 års utbygging av petroleumsvirksomhet i Nordsjøen. Men med utviklingstakten hjemme går det fort minst 15 år før havvind på dypt vann er konkurransedyktig. Hvis vi inngikk et tett samarbeid med kineserne, koblet norsk spisskompetanse med lave produksjons- og utviklingskostnader og muligheten for testanlegg i stor skala, kunne man økt utviklingstakten dramatisk - kanskje ned til fem til åtte år. Vi snakker om å gjøre en helt ny sektor konkurransedyktig, som virkelig kan bidra til å redusere klimautslipp globalt, og hvor Norge og Kina kan bli verdensledende,» sier Reinvang.

Avviser kritikken

Olje- og energiminister **Terje Riis-Johansen** og hans statssekretær **Liv Monica Stubholt** reiser i januar på offisielt besøk til Kina. Hensikten er å «videreutvikle de bilaterale relasjonene i energispørsmål». Klimarelaterte spørsmål som CO₂-håndtering og fornybare energikilder som vannkraft står også på dagsordenen. De mener kritikken mot regjeringens Kina-innsats er overdrevet. «Det er rom for forbedringer, men det blir feilslått å ta så hardt i,» sier Stubholt. Hun viser til at garantirammen til GIEK (Garanti-instituttet for eksportkreditt) og lånerammene for Eksportfinans er økt og at lånerammene for Innovasjon Norge er foreslått

økt. «Dette er generelle virkemidler, men svært relevante for det kinesiske markedet, og det er her de store pengene ligger,» sier Stubholt, som var statssekretær i Utenriksdepartementet i to år før hun flyttet over til Olje- og energidepartementet.

«Næringslivssamarbeid er en viktig del av et bilateralt forhold og er viktig når man skal satse i en region. Og vi mener at regjeringen på dette området har vært aktiv i forhold til Kina. I løpet av de to årene jeg jobbet i UD, hadde vi hyppig kontakt. Jeg vil anslå at det kom 11-12 kinesiske delegasjoner til oss, og syv til åtte norske statsråder, om ikke flere, har vært på besøk i Kina,» sier hun og fastholder at de mange møtene har vært nyttige og gitt resultater.

«Ja, det mener vi. Kina er et land hvor politisk oppmerksomhet og politiske møter fungerer som døråpner. Men det er ikke slik at vi har planøkonomi her i landet eller at regjeringen kan diktere hvilke markeder bedriftene skal finne interessante,» legger hun til.

«Jeg skal være forsiktig med å kritisere prioriteringene som gjøres i næringslivet. Men generelt er det en utfordring for næringslivet å prioritere de lange løpene. I Kina kan det ta flere år å jobbe frem og modne prosjekter. Vi har bak oss en periode hvor ting har gått godt for norske bedrifter og de har hatt fulle ordrebøker og derved nok med å dekke etterspørselen i markedene de allerede er inne i. Nå kan det bli en litt annen situasjon på sikt, men nå er risikoen at man ikke har økonomi til å legge ressurser inn i langvarige utviklingsprosjekter. Derfor mener jeg eksportstrategier må være langsiktige og gjøres mest mulig robuste i forhold til konjunktursvingninger,» sier Stubholt.

WWFs råd om å slutte med å tilby hjelp til karbonfangst- og lagring, og heller satse på for eksempel vindkraft til havs, har hun ikke spesielt stor sans for. «CO₂-håndtering står for Norge alltid høyt oppe på dagsordenen i alle internasjonale fora som har med klima å gjøre, og det vil det også gjøre når vi reiser til Kina på nyåret. Dette er et fast punkt i alle dialoger med Kina, fordi det er tidskritisk i forhold til klimautfordringene,» sier hun.

Nei fra lokomotivene

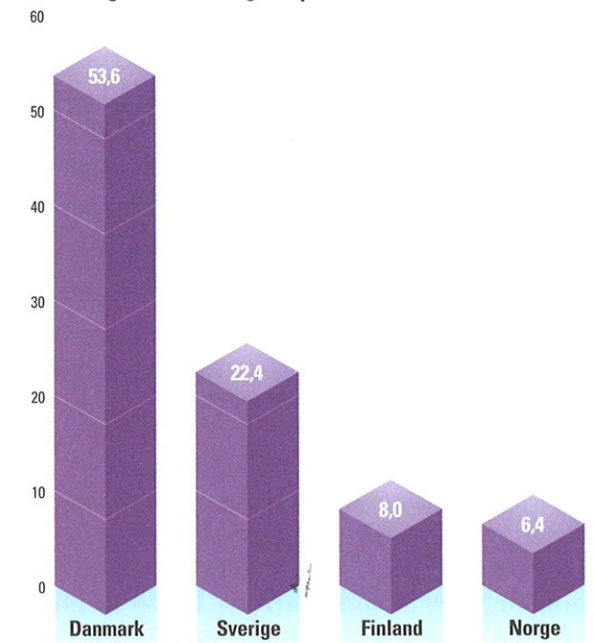
De store norske fornybar-flaggskipene, som glimrer med sitt fravær i Kina, har ikke umiddelbare planer om å kaste seg på den kinesiske grønne dragen.

Da solenergiselskapet REC skulle etablere seg i Asia, valgte det Singapore fremfor Kina. Verdens største fabrikk for silisiumskiver og solcellemoduler, til 13 milliarder kroner, skal etter planen stå klar i

Norge eksporterer minst

Figur 3

Nordisk grønn teknologiekseport. I milliarder kroner.

Av de nordiske landene eksporterte Norge desidert minst. Dette er de ferskeste tallene som er sammenlignbare. Tallene er for 2005 (Danmark, Norge), 2004 (Sverige) og 2003 (Finland) og er delvis anslag (Finland, Norge). WWF antar at størrelsesforholdet er omtrent det samme i dag.

Kilde: Nordic Innovation Center/WWF

Singapore i 2010. «Det var mange gode grunner til at vi valgte Singapore. Når vi valgte bort Kina, så skyldtes det frykten for å miste teknologi. Vi har brukt masse krefter på teknologiutvikling, og vi vet at mange andre selskaper har hatt dårlige erfaringer i Kina ved at de er blitt kopiert og at eierrettighetene til egenutviklet teknologi ikke er blitt respektert,» sier konserndirektør **Jon André Løkke**.

Heller ikke HydroStatols utviklere av offshore-vindmøller tar Kina-bølgen. «Offshore vindkraft i Kina er interessant, men på veldig lang sikt. Utviklingen i markedene i Europa har kommet lenger, og markedet vokser raskere her enn i Kina. Dessuten er det nærområdene våre, så derfor er vår oppmerksomhet her. Men vi følger med på det som skjer i Kina,» sier informasjonssjef **Øistein Johannessen**. Han peker også på at flytende vindmøller er i en tidlig utviklingsfase. «Det som trengs nå er tid og ressurser til å drive forskning og utvikling slik at vi får en moden teknologi og en teknologi som kan kommersialiseres. Så må man ha et marked, og det er også noe som må modnes,» sier han. ■

Redaksjonen Mandag Morgen
Ansvarlig journalist: **Sveinung Engeland**
sveinung@mandagmorgen.no